

פרוטוקול מס' 36

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
יום שני, י"ג בטבת התשנ"ז (23 בדצמבר 1996), שעה 13:00

<p>עמנואל זיסמן - היו"ר זאב בויס שמריהו בן-צור יהודה לנקרי</p>	<p><u>חברי הוועדה:</u></p>	<p><u>נכחו:</u></p>
<p>משרד החינוך והתרבות - אגף התקציבים/סטטיסטיקה, משרד החינוך והתרבות - מנכ"ל, משרד החינוך והתרבות - מנהל מינהל תקציבים, משרד החינוך והתרבות - דובר משרד החינוך, משרד החינוך והתרבות - מנהלת מח' לכלכלה סטטיסטיקה מחקר ומעקב, משרד החינוך והתרבות - רפרנט אגף תקציבים, משרד האוצר - רפרנטית אגף התקציבים, משרד האוצר - מנהל מכון למחקר חברתי שימושי - האוניברסיטה העברית/כלכלה - עורכת "קו לחינוך" - יועץ לענייני ספורט</p>	<p><u>מוזמנים:</u></p> <p>אורה אביאלי אהוד בר בן ציון דל אדי הרשקוביץ בני שוקרון דליה שפרינצק אורי אליאל יעל אנדורן פרופ' יעקב קופ פרופ' רות קלינוב סיגל בן-ארצי יצחק אופק</p>	<p><u>יועץ משפטי:</u> משה בוטון</p> <p><u>מנהלת הוועדה:</u> יהודית גידלי</p> <p><u>קצרנית:</u> תמר פוליבוי</p>
<p>1. לימוד תקציב משרד החינוך.</p>		<p><u>סדר-היום:</u></p>

1486

1. לימוד תקציב משרד החינוך

היו"ר עמנואל זיסמן:

מטרת הישיבה היא למידת תקציב משרד החינוך. אנו יכולים לומר שלא יחולו שינויים עד ה-31 לחודש, אלא אם יתקבלו הסתייגויות כלשהן. נהיה בעד כל הסתייגות שהיא מוסיפה. זוהי ישיבה שיש לה אופי מקצועי לימודי עיוני.

בו ציון דל:

כמה עקרונות הנחו אותנו בקיצוץ שנכפה על המשרד. גם אם היו וכוחים בתחילת הדרך, בסופו של דבר גילתה הממשלה הבנה שיש להתייחס לתקציב משרד החינוך והתרבות באופן מיוחד, ולכן ההחלטה שהתקבלה היתה שהקיצוץ יהיה בסדר גודל של 0.65% לעומת משרדים אחרים בהם היה קיצוץ של 1.3%. בנושא הקיצוץ שמנו לב לכמה עקרונות שלא ייפגעו בכל מקרה. העקרון הראשון הוא שלא יהיה קיצוץ במערכת השעות. עמדנו על כך שלא יהיה קיצוץ נוסף בתקציב הפיתוח. עמדנו על כך שלא יהיה קיצוץ נוסף בכל הקשור בנושא התרבות. כמו-כן עמדנו על-כך שלא יהיה קיצוץ בכל הכרוך באוכלוסיות הפחות מבוססות. כל אותן תכניות כולל אותה תכנית של יום חינוך ארוך תממומשה, כפי שהצהיר משרד החינוך והתרבות. גם אם נניח שבאגף תכניות לימודים צריך להיות קיצוץ, לא נאשר קיצוץ שמדבר על תכנית לימודים שמתייחס לאוכלוסיות החלשות. כמו-כן לא יהיה קיצוץ בכל הכרוך בתכניות מדע וטכנולוגיה.

להלן התכנית שהציב לעצמו משרד החינוך והתרבות לשנת הלימודים תשנ"ז - תשנ"ח כחלק מתכנית רב-שנתית. הנושא הראשון שהמשרד הציב לעצמו הוא חינוך לערכים. המשרד יעגן את כל המשאבים הקיימים בנושא חינוך לערכים ולערכי יהדות. בימים אלה יושבת ומתגבשת התכנית, כיצד לעסוק בנושא חינוך לערכים. הנושא השני שהמשרד מתכוון לתת לו דגש יתר בשנת התקציב הנוכחית הוא נושא מדע וטכנולוגיה, כלומר לא רק שמירה על המצב הקיים אלא להתקדם ככל שניתן לא רק בתקציבי המשרד אלא גם בגורמי חוץ. הנושא השלישי עליו מתכוון המשרד לשים דגש הוא נושא האוכלוסיות הפחות חזקות.

המשרד ינסה לעשות כל שניתן לבצע תכנית שמערכת החינוך לא עשתה עד היום. הכוונה היא לוועדת אדלר ששר החינוך והתרבות אימץ (חלופה ו'), שמתייחסת לקידום ממשי של אותם 15% של האוכלוסיה הפחות חזקה. ישנם דברים ברורים פחות או יותר וישנם דברים שוועדה בראשותו של פרופסור שילד אמורה לגבשם, כלומר מי תהיה אותה אוכלוסיה של 15%: האם אנו הולכים ברמה הישובית, כלומר 15% של הישובים החלשים ביותר, או 15% של התלמידים החלשים ביותר, או 15% של התלמידים בכיתות לפני שלב חינוכי מסויים, כלומר כתות ו', ט' ו"ב. הוועדה אמורה לגבש את המסגרת של הסיוע באופן מדוייק יותר. הבסיס הוא אותו דו"ח של ועדה, המדבר על סיוע לימודי תלמידים אחר-הצהריים לאו דווקא בידי מורים מתוך המערכת. התפיסה היא לתת הזדמנות שניה בשעות אחר-הצהריים לאותו תלמיד שלא קלט את החומר הנלמד במערכת הלימודים. הכוונה היא לחזור על מה שנלמד בבוקרו של אותו יום, ואם ניתן, להכינו למחר בכדי לא ליצור פיגור מתמשך. אלה הם שלושת הנושאים המרכזיים שמשרד החינוך מתכוון לעמוד עליהם בשנת התקציב הנוכחית תשנ"ז-תשנ"ח וכתכנית לכל הקדנציה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

עמדה לפרוץ שביתה לגבי מוחזקות בבתי-הספר ואני מנעתי אותה. התחייבתי שלא תפרוץ שביתה, והשר אמר שכאשר המנכ"ל ישוב ארצה תמצאו ביחד את הדרך לפתור את הבעיה.

בן ציון דל:

כל נושא המוחזקות מקורו בשנות השבעים הראשונות, כאשר קמו בתי-הספר המקיפים והיתה הצדקה מלאה לסיוע של בערך 14% תוספת על מה שמקבל כל מוסד חינוכי על-יסודי. בעיר אשדוד לדוגמה היה בית-ספר מקיף אחד וצריך היה להסיע תלמידים מהאזורים השונים של אשדוד ולהתחיל לפתח מגמות בבית-הספר, כאשר הכיתות קטנות ויש קבוצות קטנות ביותר של תלמידים. אין כל ספק שבתחילת הדרך היה צריך לסייע באופן משמעותי ביותר כדי לבסס את בית-הספר המקיף ולהעמידו על הרגליים. כמו-כן אין ספק שאשדוד של שנות השבעים אינה אשדוד של שנות התשעים, כלומר יש כבר ששה בתי-ספר מקיפים באשדוד, כאשר אין צורך להסיע תלמידים והכיתות מאוכלסות. אותו סיוע שניתן לפני עשרים שנה לא בהכרח קיים גם היום. ביהוד, לדוגמה, היתה הצדקה מלאה לתת מוחזקות, אבל היום רוב האוכלוסיה שמאכלסת את בית-הספר המקיף ביהוד היא מגני-יהודה, מסביון ומכל הישובים החזקים המבוססים ביותר שקיימים, כלומר אין כל הצדקה לתת ליהוד תוספת של 14%.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אבל מה עם מועצה מקומית אבו-סנאן לדוגמה?

בן ציון דל:

היתה החלטה ראשונה שנבטל את המוחזקות, כלומר שאין כל הצדקה למוחזקות בעבר. משרד האוצר החליט שלא ייעשה דין אחד לכולם אלא שתעשה הבחנה על-פי מה שקבעה הממשלה. הממשלה קבעה שיש לתת הכרה לישובים מסויימים כישובים בעלי עדיפות לאומית א'. משרד האוצר אמר שבאותם ישובים שהממשלה הכירה בהם כישובים בעלי עדיפות לאומית נשאיר את המוחזקות, ושאין הצדקה שנמשיך ונתמוך בסדר גודל של 14% בישובים אחרים שהממשלה לא הכירה בהם כישובים בעלי עדיפות לאומית א'. כאשר היו מספר ישובים שהוכיחו בעליל את מצוקתם, נתנו להם תשובה לשאלות נקודתיות. אין סיבה שהמדינה תתן לישוב יבנה, לדוגמה, תוספת של 14% בממוצע מעבר למה שניתן לישובים אחרים. נכון שיש עדיין אוכלוסיה פחות חזקה ביבנה הישנה, אבל שאר הישוב מאוכלס בקציני קבע, ובו וילות מבוססות ביותר.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אבל קח לדוגמה את עכו. ביקשתי לא לפתוח בשביתה, והשר אמר לי שכאשר תחזור הוא ימצא את הדרך לפתור את הבעייה. אני מדבר על הישובים שלא התחזקו, ועכו היא דוגמה לכך. עכו דורכת במקום אחד מבחינה כלכלית וחברתית שנים רבות והעוני גדל שם.

שמריהו בן-צור:

האם יש מקומות שאתם ממשיכים לתת סיוע ומקומות שאינכם נותנים סיוע?

בן ציון דל:

החלטנו יחד עם משרד האוצר להמשיך ולממש את המוחזקות בכל הישובים שהוכרו בעדיפות לאומית. עכו באמת לא התקדמה. זוהי עיר מעורבת, בה יהודים וערבים, ויתכן שיש מקום לטיפול נקודתי בנושאים מסויימים.

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם יהיה באפשרותך לתת את הסיוע לישוב אם תמצא שהוא זקוק לו?

בן ציון דל:

מנכ"ל משרד ממשלתי, שתקציבו 18 מיליארד שקל, לא יכול לומר שאין לו תשובה לבעייה מסויימת שקיימת בעכו.

היו"ר עמנואל זיסמן:

לפני כמה ימים היתה הפגנה של מדריכי המחשבים.

בן ציון:

לפני כשנתיים הוכשרו כ-500 מנחים למוסדות החינוך בארץ. המשרד בחר להכשירם כמדריכים שיועסקו בתכנית המיחשוב באמצעות גוף מפעיל שנקרא "מרכז חינוכי טכנולוגי". מבקרת המדינה ובשלב מסויים גם החשב הכללי מהאוצר טענו שהגוף שנבחר אינו הגוף היחידי שיכול להפעיל נושא זה ושיש להוציא מכרז. קשה למערכת כבדה שמתנהלת קרוב לחמישים שנה בדרך החלטות מסויימת להכניס סדרים חדשים ולשים לב להערות שהעירו לה. כאשר נכנסתי לתפקידי מצאתי "נורות אדומות" אלה. יכולתי לומר שהעסק פעל כך כבר שנתיים, אבל היות והטענה היא צודקת ויש אחריות של משרד הצריך להמשיך מדיניות ולתת תשובות, עשיתי את כל הפעולות המתבקשות כדי שהעובדים ימשיכו לעבוד וכדי שהמערכת תוכל לפעול. היו קשיים עד שהראתי בפועל שהוצאתי מכרז בפני החשב הכללי באוצר. לאחר-מכן הייתי צריך לחזור למשרד האוצר ולבקש ממנו שיפטור אותי ממכרז עד שיתקבל הזכין החדש. כל ההליכים האלה ואילוצי הזמן שנתקלתי בהם גרמו לכך ש"מרכז חינוכי טכנולוגי" זימנו ישיבה וטענו שהם רוצים התחייבות מן המשרד, כאשר המשרד לא יכול היה לתת התחייבות. כאשר נפתרו כל הבעיות, התנצל "מרכז חינוכי טכנולוגי" בפני העובדים והודה למשרד שפעל ועשה הכל בכדי לפתור את הבעייה שנמשכה שנתיים. אם נשאל, האם היינו צריכים להגיע לשביתה, תהיה התשובה לא. כמנכ"ל עשיתי הכל בכדי לא להגיע למצב זה.

סיגל בן-ארצי:

האם המנחים חוזרים לעבודה?

היו"ר עמנואל זיסמן:

הם חזרו לעבודה. היום הם מוזמנים לפתיחת האינטרנט של הכנסת ב-14:00.

סיגל בן-ארצי:

הם טוענים שהם לא חוזרים לעבודה וכי רק ביום שלישי תתקיים פגישה עם פרופסור מרון.

בן ציון דל:

יש מכתב שקיבל כל מנחה ומנחה, שחתום עליו פרופסור דוד מרון, האומר להם לחזור לעבודה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

העלתי זאת כי הם רוצים להיפגש איתנו מאוחר יותר.

אדי הרשקוביץ:

אנסה בעזרת שלושה שקפים להציג את תקציב משרד החינוך. בשקף הראשון אפשר לראות שתקציב משרד החינוך, התרבות והספורט גדל מ- 13.8 מיליארדי שקלים ב- 1995 ל- 18.3 מיליארדי שקלים ב- 1997. זהו גידול של 32.2% במחירים שוטפים, ואם רוצים לעבור למחירים קבועים זהו עדיין גידול של 12.8%. במעבר משנת 1996 לשנת 1997 אפשר לראות, שתקציב המשרד גדל מ- 16.4 מיליארדי שקלים ל- 18.3 בשנת 1997. זהו גידול של 12.8% במחירים שוטפים, ובמחירים קבועים של שנת 1995 זהו גידול של 3.5%.

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם 18.3 מיליארדי שקלים בשנת 1997 הם לפני הקיצוץ האחרון?

אדי הרשקוביץ:

זהו התקציב לפני הקיצוץ האחרון. אין לו משמעות בסדרי גודל אלה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אנו בעד סטטיסטיקה מדוייקת. מ- 18.3 מיליארדי שקלים מורידים 125 מיליון שקלים.

אדי הרשקוביץ:

גם לאחר הקיצוצים תקציב משרד החינוך ממשיך לגדול ראלית.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אני זוכר היטב את ההחלטה ההסטורית ב- 1992 להעלות את התקציב. אני רוצה להבין ממך, כיצד גדל התקציב לפי פרמטרים: שכר מורים, מוסדות וכו'.

אדי הרשקוביץ:

אין לי את האינפורמציה הזאת כאן.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אבל על זה מתקיימת הישיבה. בשעה 14:30 למשל תתקיים ישיבה אחרת, בה יטען סגן שר החינוך כי תקציב הספורט קוצץ עד כדי כך שאין הוא יכול יותר לתפקד. לא העלתי זאת בישיבה למרות שזהו אותו משרד, אבל הייתי רוצה לדעת מה קורה בפרמטרים המרכזיים, מה קרה בחינוך ומה קרה בתרבות בתקציב זה.

אדי הרשקוביץ:

היה כבר הסבר בכנסת על הקיצוץ.

היו"ר עמנואל זיסמן:

זוהי מטרת הישיבה. איננו דנים על עיקרי מדיניות החינוך והתרבות של ממשלת ישראל אלא רוצים לבדוק את המספרים. האם יש נסיגה בנושאים מסויימים?

בן ציון דל:

בשנים האחרונות היתה עליה משמעותית ביותר במספר המורים, כלומר בנפח התקציבי של משרד החינוך והתרבות היה גידול משמעותי ביותר בנושא של שכר מורים בשש השנים האחרונות. היה גידול משמעותי ביותר בנושא תרבות וכן בנושא שעות לימוד. בין 1996 ל-1997 יש ירידה בתקציב התרבות בהיקף של 10% בשני הקיצוצים גם יחד. לא יהיה נכון להסתכל על תקציב התרבות בהיבט של מעבר משנה לשנה אלא בתקופה של ארבע-חמש שנים. בשנים האחרונות היה גידול משמעותי ביותר בנושא התרבות ובשכר מורים כתוצאה מהסכמי השכר.

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם כאשר אתה אומר תרבות, זה כולל את נושאי האמנות שהיו בידי השרה דאז שולמית אלוני או רק את נושא התרבות שהיה בידי משרד החינוך והתרבות?

בן ציון דל:

אני מדבר על הכל.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אינך יכול לקצץ בשכר מורים, כי יש הסכמים. היתה החלטה נבונה וצודקת להגדילו וזה שיפר את מעמד המורה. האם ב-18.3 מיליארד שקלים יש גידול בתחום התרבות מהשנה שעברה לשנה זו?

בן ציון דל:

אין גידול.

היו"ר עמנואל זיסמן:

פרט לי, בבקשה, איפה יש גידול ואיפה אין גידול בתרבות במסגרת תקציב זה.

בן ציון דל:

זה מחולק לפי מוזאונים, תאטרון וכו'. הקיצוץ הוא בסדר גודל של 10% לכולם מ-250 מיליון ל-225 מיליון.

היו"ר עמנואל זיסמן:

איך מתחלק הקיצוץ הזה?

בן ציון דל:

על כל נושאי התרבות 10% קיצוץ.

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם יש שינוי בקריטריונים שהיו נהוגים עד עכשיו בהקצבה למוסדות תרבות, כלומר האם נשארו אותם הקריטריונים והאם ישארו אותם קריטריונים?

בן ציון דל:

נשאלו אותם הקריטריונים. ב- 1997 יש עוד אפשרות לשנות את הקריטריונים, אבל ברגע זה אין כוונה לשנות את הקריטריונים.

אדי הרשקוביץ:

כפי שנאמר בשקף הראשון תקציב משרד החינוך והתרבות ממשיך לגדול ראלית, גם אם באופן מתון יותר. השקף השני מראה את חלקו של תקציב המשרד ב"עוגה" הלאומית שלנו. בין השנים 1990 ל- 1997 גדל חלקו של תקציב המשרד מסך-כל תקציב המדינה מ- 6.4% ל- 10%. ניקוי החזרי החובות גדל מ- 10.1 ל- 14.6 בין השנים 1990 ל- 1997. גם מבחינה זו אנו שומרים על חלקנו ב"עוגה" הלאומית. השקף השלישי דן בתקציב משרד החינוך והתרבות. התפלגות התקציב לפי מרכיבי ההוצאה מראה, ש 90% ממרכיבי המשרד מיועדים לשכר ורק 10% מיועדים לקניות ולהוצאות אחרות. בתוך השכר אפשר לראות ש- 71.6% מיועדים לשכר מורים. אלה הם שניים וחצי מליון שעות הוראה למערכת החינוך מגן-הילדים ועד לחינוך העל-תיכוני, המיועדים לכל המיגזרים: למיגזר הממלכתי, למיגזר הממלכתי-דתי, לעצמאי, לחינוך התורני, לחינוך הערבי, לחינוך הדרוזי, לחינוך הבדואי. 18.4% מיועדים לשכר אחר, והם מתחלקים לשתי קבוצות עיקריות. הקבוצה האחת היא שכר עובדי השלטון המקומי, והיקפה 13.6% מהתקציב. הם מיועדים כתשלומי העברה לשלטון המקומי עבור כל הפונקציונרים המשמשים את מערכת החינוך, והם השרתים, המזכירים, העוזרות לגננות, הסייעות הטיפוליות, הלבורנטים והספרנים. 4.8% מתקציב השכר הם שכר ציבורי, הבא לממן את אלפיים עובדי המדינה של עובדי משרד החינוך והתרבות, את כל עובדי התאגידים על-פי חוק, רשות העתיקות, יד ושם, יד בן צבי, האקדמיה ללשון העברית וכל העמותות הציבוריות שבמסגרתן תאטראות, מוזאוניס, להקות המחול וכו'.

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם החוק שאישרנו בשבוע שעבר בנושא מרכז רבין יהיה כלול בתקציב? יש התחייבות של הממשלה!

אדי הרשקוביץ:

אני מניח שכן. לא היה דיון על כך במשרד. במסגרת השכר האחר יש מרכיב נוסף והם הפרוייקטים בשרותי הרווחה. אלה הם מרכיבי השכר שמהווים 90% מתקציב המשרד. נשאלו 10% שהם הקניות. נהוג לחשוב שזהו התקציב הגמיש של משרד החינוך והתרבות, ולא כן הוא כי בתקציב זה רכיבים שקשיחים לא פחות מהשכר. העיקריים שבהם הם הסעות תלמידים, המהוות אלטרנטיבה לשעות הוראה או לכיתות. זוהי אלטרנטיבה זולה יותר מאשר הפעלת בתי-ספר במקומות קטנים. כך גם לגבי עניין מנכ"לות המשרד. אנו יושבים בירושלים במטה ולנו שישה מחוזות, הבניינים שבהם אנו עובדים הם שכורים ואנו משלמים שכר דירה, חשמל, מים, מחשבים, כלומר יש לנו הוצאות קבועות שלא ניתן לשנותן ובנוסף לכך מערכת המיכון ומערכות המידע של המשרד. אנו מספקים תלושי משכורת ל- 70,000 עובדי הוראה ובנוסף לזה נותנים תקציב לשלטון המקומי על תשלומי העברה לכ- 250 רשויות מקומיות בישראל. אלה רכיבים קשיחים, שלא ניתן לקצצם. רק כ- 50% בערך מתקציב הקניות הוא תקציב של הקצבות ברכישות. הקיצוץ האחרון נעשה בסדר גודל של 10% בעניין זה שאינו פוגע בדבר ומוריד מעט את רמת הפעילות של כולם.

כאשר המנכ"ל טען שלא נגענו בשעות הוראה, אכן לא נגענו ב 71.6% וכך גם בשלטון המקומי, לא נגענו ב 13.6%.

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם שכר המורים כולל גידול מסויים במספר המורים?

אדי הרשקוביץ:

זהו גידול טבעי, כי מדי שנה בשנה יש גידול באוכלוסיה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

מה לגבי הסטטוס המיוחד שהיה לעולים חדשים ולגבי הרצון להכליל יותר עולים חדשים בתקן?

בן ציון דל:

אנו ממשיכים באותו פרויקט של matching. המשרד הוסיף מעבר לתקן הבסיסי הקיים במוסד החינוכי, כלומר מוסד חינוכי שמוכן לקבל מורה עולה מקבל הקצבה נוספת של שעות מהמשרד ומזה המוסד החינוכי נותן את תקציבו, ואז נוצרת משרה. בדרך-כלל הם נקלטים יפה, וכאשר הוא מפסיק להיות עולה מבחינתנו הוא נקלט בתקן רשויות הערים של בית-הספר.

היו"ר עמנואל זיסמן:

אחד הנושאים שמטרידים אותי הוא נושא החינוך למבוגרים. מה יהיה השנה עם החינוך למבוגרים? מסתבר שבמדינת-ישראל יש כמה דברים שליליים. האם יש בכוונתכם להגדיל במסגרת שקול-הדעת שיש את החינוך למבוגרים כדי שיהיו אולפנים לאו דווקא לעולים חדשים, אלא גם לאנשים שלא למדו, לערבים, לדרוזים, ליהודים וכו'.

בן ציון דל:

היתה בעייה בשיא תקופת העליה. בשנת 1991-1992 כשהייתי ראש הרשות לקליטת עליה הגיעו ללא כל פרופורציה למספר העולים כ- 20,000 אנשים שהצהירו שהם עובדי הוראה, והיה בלתי ניתן לקלוט 20,000 מורים, למרות המאמצים הרבים שהיינו מוכנים להשקיע. לא נותרה בידי המשרד ברירה והוא היה צריך להחליט על מגבלות. יש לזכור שהיה צורך להשקיע במורים אלה מבחינה פדגוגית, כלומר הכשרה במוסד להכשרת מורים ומבחינת קליטת השפה, וההכשרה היתה ממושכת. המגבלה שניתנה לפי אותה מדיניות היתה מגבלת גיל. היום אין בעייה בנושא הכנסת מורים עולים למערכת החינוך. משרד החינוך והתרבות ממשיך בנושא שנקרא עוד בשנות החמישים "ביעור הבערות", וכיום הוא נקרא "קידום השכלה". משרד החינוך והתרבות ממשיך את מדיניותו בנושא זה באותן קבוצות אוכלוסיה שמעוניינות ברכישת השכלה יסודית ותיכונת.

יהודה לנקרי:

אבקש להעלות שלוש סוגיות להן השלכות ומשמעויות תקציביות תכניות. אני נשען כאן בעיקר על נסיוני כראש הרשות המקומית, בעבר ראש מועצת שלומי. תמיד הטרידה אותי סוגיית נושא התשתיות בבתי-הספר. הסידור לפיו מפעל הפיס הוא הגורם המזין העיקרי בבניית כיתות חדשות, בהצטיידות שוטפת ובהקמת מקלטים בבתי-ספר יש בה מן המשונה. יש למדינה חובה ממלכתית לקיים את בניית בתי-הספר, מערכות הלמידה וההתפתחות השוטפת. יש מן המשונה בכך שראש רשות מקומית צריך להשתדל אצל אנשי מפעל הפיס שאולי בחוק מפעל הפיס כוננו כמה תקנות או באחד הסעיפים שנועדו להעניק מעטפת סובלימטיבית לאקט זה, שהוא לא חינוכי, של הימור. מדוע להותיר למפעל הפיס ולפעלתנותם של ראשי רשויות מוכשרים ככל שיהיו להגדיל תשתית בתי-ספרנו, מתוך קריטריונים אובייקטיביים כמובן, בעיקר מכספי הפיס? המדינה צריכה לומר שזהו תחום שאיננו רוצים להשאירו להרפתקנות ולהימורים, מסודרים ככל שיהיו, אלא ליטול את האחריות ולעבוד מול הרשות המקומית במישרין. אין זה מפריע לי שמפעל הפיס מוסיף להקים מרכזי פיס קהילתיים, אבל זוהי חובתה הממלכתית של המדינה לקיים את העניין המרכזי של חינוך.

סוגיה שניה נוגעת לחובת המדינה לא רק לקיים את חינוך החובה אלא גם לסייע לקיומה התקין. העלתי בישיבת ועדת החינוך והתרבות את סוגיית משפחות מעוטות היכולת, שצריכות להתמודד מדי כניסה לשנת לימודים לא רק עם אגרות אלא גם עם נושאים מידיים הקשורים ברכישת ציוד כגון ספרי לימוד, מחברות, ילקוטים. אין זה דבר מובן מאליו, שכל משפחות ישראל שולחות את ילדיהן עם הציוד הנחוץ לא רק לפתיחת שנת הלימודים אלא גם בהמשך קיומה התקין. שרי החינוך יכולים לומר ב-31 באוגוסט שאין תלמיד בישראל שאינו נכנס למחרת היום ללא ציוד מתאים, ואני יכול לומר באחריות מלאה שאין כל זרוע ממלכתית המסייעת לרשויות המקומיות בהתמודדות עם סוגיה זו. ראש הרשות המקומית חורג מהתקציב בסעיף שאינו כלל בתקציבו ומעניק למשפחות הזקוקות את שהן צריכות. המדינה חייבת "להיכנס" לעניין זה והצעתי באותה הצעה לסדר-היום שהעלתי שנתחקה אחר המתבצע במדינות אחרות. בצרפת, למשל, מחליטה הממשלה שבכל חודש אוגוסט בהעברה מסודרת של קיצבאות ילדים היא מכפילה את הקצבה לטובת העניין. חרף הקשיים התקציביים שלנו באחריות משרד החינוך והתרבות ומשרד העבודה והרווחה לעניין את ממשלתנו ולקבוע שכל 20 באוגוסט כשמשולמת קצבת ילדים תנתן לפחות היכולת הזו למשפחות מעוטות יכולת על-ידי קצבה מוכפלת.

הסוגיה השלישית קשורה ביום החינוך הארוך, שהיא נקודת אור בתקציב הזה. מוטב יהיה למשרד החינוך, התרבות והספורט להחיל את העניין באורח הדרגתי בכמה ישובים בכפוף לאפשרויות התקציביות: ערי הפיתוח, שכונות המצוקה, הסקטור הערבי והדרוזי, זהו יתרון אוניברסלי. יש לאשר זאת בדרך שתנציח עוד תכנית, ואיני מזלזל בעבודה החשובה שעשו פרופסור אדלר וחבריו, הלוקה בחסר שבסופו של דבר תהיה לעוד תכנית רווחה חינוכית.

זאב בויים:

פניתי בתחילת כינון ממשלה זו לשר החינוך, התרבות והספורט. אמרתי לו שכדי להגיע לחינוך שווה במבנה של החברה שלנו ובתפרוסת שלה צריך להנהיג דיפרנציאציה בחלוקת המשאבים, העומדים לרשות המדינה. דוגמה טובה לכך היא שכאשר היתה לממשלה הקודמת אפשרות והיא היתה צריכה לקצץ 7 מיליארד, היא מיהרה להחזיר שעות למוד לתלמידים שבמרוצת השנים הקודמות לאורך השנים הלכו ופחתו. אם מחזירים שעות אפשר בהזדמנות זו לצמצם פערים שקיימים, למשל שתלמיד ברעננה יקבל שעה ובאופקים - שעתיים. לזה אני קורא דיפרנציאציה בחינוך. לפריפריות במדינה יש בעיות, שהישוב המבוסס במרכז לא מכירן. אחת מהן היא כוח אדם בהוראה. בעבר, וכיום במידה מצומצמת, היה מאמץ של המדינה לכוון כוח אדם ראוי לישובים מרוחקים מהמרכז. יש חפיפה בין המובן הגאוגרפי למרכזים אקדמיים המכשירים מורים, שרובם ככולם מרוכזים באזורי המרכז, דבר המכביד מאוד על השגת כוח אדם טוב בהוראה. היתה מדיניות לאורך שנים לסייע ולתמרץ מורים כדי להגיע לישובים מרוחקים. ניתן להוסיף מבנים, להכניס את תכנית מחר 1998 ולהביא מחשוב ומעבדות, אך אם מאחורי כל אלה לא יעמוד מערך כוח אדם ראוי, טוב ורציני לא יהיה שמוש מושכל בכל המאמצים האדירים המושקעים במערכת. עניין המורים בכיתה, כוח האדם וטיבו הוא אבן היסוד לכל נושא החינוך.

כאשר כל ממשלה משרטטת מפות של העדיפות הלאומית שלה, קורה לא אחת שפריפריות יוצאות ניזוקות מהחלטות אלה. מעבר למסגרת הפורמאלית שקובעת המדינה שזהו סל החינוך שהיא רוצה להעניק לאזרחיה הצעירים, באות תוספות מהורים הניתנות על-פי הסכמת המשרד. מי שיש לו יכולת, פועל בהתאם להעשיר ולהשתתף במערכת חינוך זו, ויש כאלה שאין להם יכולת. קיים מצב סוציאקונומי חלש בפריפריות לעומת המרכז. יש לזה השלכה ישירה על מידת השקעת ההורים בחינוך ילדיהם ועל תוצאות עניין זה. השכר הממוצע בפריפריות בהשוואה לשכר הממוצע בארץ לעובד שכיר הוא 72% אם השכר הממוצע במשק הוא 100%. לזה יש השלכות של חינוך ושל תרבות. ההשקעה חייבת להיות דיפרנציאלית בכוח שיש למשרד החינוך והתרבות בכדי להפעיל מערכת זו, כי בסופו של דבר לא רק נרצה להביא את כל ילדי הארץ לאותה עמדת זינוק, אלא נטיל עליהם אותן מטלות ונדרוש מהם לעמוד באותן חובות מעבר לעיקרון הבסיסי שצריך לתת הזדמנות שווה.

קל וחומר כאשר מדובר בתקופה של קיצוצים. אלה הימים בהם אנו יושבים בוועדת הכספים ומנסים שהקיצוץ שכולנו מבינים שאין מנוס ממנו יהיה קיצוץ מוסכם ונכון. דווקא בתקופה כזו של קיצוץ יש צורך בתשומת-לב מיוחדת במשרד החינוך והתרבות לדאוג שהפגיעות הכואבות של הקיצוץ תתחלקנה נכון ותהיינה בתחומים בהם תהיה פגיעה מזערית יותר מאשר בתחומים אחרים. הייתי רוצה לשמוע במליאה מה המשרד עושה בעניין.

מדיניות המשרד בנושא תנועות הנוער צריכה לשאוף לכך שיהיו יותר בני-נוער מאורגנים בתנועות-הנוער לא כאיזושהי אינרציה של אגף הנוער, שכך משלמים "קנס" להיסטוריה, למסורת ולתפקידן ההסטורי של תנועות הנוער בהקמת המדינה אלא כמסגרת שחייבים לאושרה ולחזקה. משרד החינוך והתרבות יכול להניף מחדש דגל לא רק כפעולה שמעדכנים תקציב וכו'. אנו בתקופה לא פשוטה, כאשר אנו מדברים על בעיות מוטיבציה ויש לנו תחלואים רבים בחברה. רק טפול נכון ונוער בריא יכול לתת סיכוי שהחברה שלנו תהיה מתוקנת יותר.

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם אתה בעד חיזוק כל תנועות הנוער?

זאב בויס:

אני בעד חיזוק כל תנועות הנוער הציוניות.

היו"ר עמנואל זיסמן:

האם רק תנועות הנוער הציוניות? אם זוהי תנועה לא ציונית, שעושה פעולה המחזקת אזרחות טובה, האם לא צריך לעזור לה?

זאב בויס:

תנועות הנוער בשבילי הן תנועות נוער ציוניות. יחד עם זאת אני מכיר בארגוני נוער המחזיקים נוער. אני רואה הבדלים שבחלקם הם הבדלים היסטוריים בין תנועות ציוניות לתנועות לא ציוניות. בתוך תנועות הנוער הציוניות יש גם ערכים מעבר למה שקשור בחברה, שהם ערכים לאומיים של התיישבות, שרות וכו'. יחד עם זאת קמים ארגונים לא ציוניים באוכלוסיות חרדיות או ערביות. ארגוני נוער באשר הם, אם הם מטופלים נכון, יכולים להוות תיקון לתחלואים בחברה. זהו אינטרס שלנו שכל חלקי החברה באשר הם לרבות החברה הערבית, החרדית וכו' יפעלו מנקודת השקפתם ובתנאי שבחינוכם יתנו בסיס לשיפורים ולתיקונים בחברה.

בעוד שהממשלה הקודמת הקפיצה בכמה מדרגות את תקציב המשרד לזכותם של שרי החינוך והממשלה, יש לי ביקורת גדולה על האופן שנעשה הדבר. אחת כבר צוינה. ביקורת נוספת היא על כך, שהעלו את שכר המורים, וראוי היה לעשות זאת. איני יודע אם היה ראוי להעלותו בשעור של כמעט 35%. אפשר היה לעשות משהו מתון יותר, כי חלק מהביקורת שיש על בעיות תקציב זה היא שיד הממשלה הקודמת על התקציבים היתה רכה מדי. יתכן שהסכמי השכר הם הדוגמה שקצת הפריזו. אם כבר עושים מעשה שהוא נדרש וצריך לתקנו בהיקפים כאלה, צריך היה לבוא לארגוני המורים ולומר שנעשה הסכם שאנו מוכנים להעלות את השכר ובתנאי שבפרוצדורה מהירה אך מכובדת יוציאו מורים לא טובים ולא מתאימים, ויש הרבה מורים כאלה במערכת. כל הרעיון היה לשכור כוחות הוראה טובים למערכת, אך אם כל העמדות תפוסות, אותם מורים שאינם עוזרים למערכת נהנים מתוספת זו. מורים אלה מקבלים הגנה מארגוני המורים. צריך לעשות מאמץ להגיע להבנה בעניין.

אני רוצה לחזק את דברי חבר-הכנסת יהודה לנקרי לגבי יום למודים ארוך. זאת תהיה טעות לאמץ את המלצת אדלר השלישית ולפרוס תכנית על 15% מהאוכלוסיה. אם אין מספיק כסף לתכנית כוללת, תהיה תכנית רב-שנתית שתפרס על כמה שנים. אסור לעשות סטיגמה ולקחת את התלמידים החלשים בבית-ספר ולהשאירם בבית-הספר. דבר זה יתפס כעונש. צריך לעשות זאת כפי שהופעלה בשעתו הרפורמה בחינוך בשנים 1968-1969. לקחו שבעה ישובים מכל הארץ והתחילו ברפורמה. צריך לאתר את אותם הישובים, ובהם להחיל זאת בצורה מלאה על כל התלמידים.

יעקב קופ:

באשר להערה האחרונה של חבר-הכנסת זאב בויס ולהערתו על הדיפרנציאציה, משרד החינוך והתרבות נקט ראשון והיחיד מבין כל המשרדים במדיניות דיפרנציאציה דווקא בתקציב הנוכחי. יישום החלופה השלישית הוא המשמעות המלאה של הפעלת יום לימודים ארוך בצורה דיפרנציאלית, דהיינו להעניק את מספר השעות ואת כמות התשומות הנדרשות לכל תלמיד באופן דיפרנציאלי.

נתתי דעתי להתפתחות מצערת באחוז המשרה שמורה באופן ממוצע מלמד. אנשי משרד החינוך יודעים שקשה לדעת בדיוק במה המדובר, ולכן ניסיתי לזהות איזה אחוז משרה עובד המורה הממוצע. לקחתי את מודד מספר המורים מול מספר הכתות. כך אני עוקף את הבעיה הסטטיסטית של חישוב המשרה, היקף המשרה וההטבות המתלוות למשרה ולוקח זאת כאינדיקציה להתפתחות על-פני זמן. המספר שיוצא אינו משקף את אחוז המשרה הממוצעת באופן מדויק, אך אם מחפשים אינדיקציה למתרחש על-פני עשר ו-15 שנה, נראה שבמערכת החינוך היסודי מספר המורים בחלוקה למספר הכתות היה 1.8. במיוחד בשנות ה-90 השעור עלה ל-2.3. מספר השעות הנחשב למשרה אצל מורה אינו מספר השעות הממוצע שמלמדים בכיתה, לדוגמה נמצא שמספר השעות שמלמדים בממוצע בבית-הספר הוא 31 עד 33 שעות בבית-ספר יסודי יהודי, אך מורה לפי הגדרת המשרה מלמד 30 שעות ומורה שלה ילדים רק 27 שעות. אם נסתכל על מודד זה על-פני זמן כל ההסתייגויות האלה חלות על-פני השנים, ולכן הגעתי למסקנה שהיקף המשרה הממוצע הולך ויורד על-פני השנים. דבר זה אינו טוב למערכת החינוך במובן הבזבזני. ישנה השקעה מרובה מאוד בהכשרת אנשים לעבודה כמורים, ובסופו של דבר או שאינם עובדים במקצוע או שהם עובדים באחוז קטן מאוד מזמנם יחסית למה שהיה מצופה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

כולנו עובדים פחות.

יעקב קופ:

כולנו עובדים פחות, אבל הדבר שאנו מקבלים אינו הטבת התנאים. כאשר אנו מקבלים את המשרה הממוצעת כמעט שדבר לא השתנה באופן כללי. בעיה זו שקשורה באיכות ההוראה דרך תשומת מורים למערכת החינוך היא משימה שהייתי מציע להעלותה לסדר-היום במשרד החינוך והתרבות.

בן ציון דל:

באשר ליום לימודים ארוך, כאשר לוקחים תוספת שעת למוד אחת לכל תלמיד במערכת החינוך במדינת-ישראל, מיד באופן אוטומטי מגדילים את הפער בין האוכלוסיה הפחות מבוססת לאוכלוסיה היותר מבוססת. כושר הניצול של שעת לימודים בקרב אוכלוסיית התלמידים המבוססת יותר גדול הרבה יותר מאשר כושר הניצול של אוכלוסיית התלמידים הפחות מבוססת, ולכן כאשר ממקדים את "הטיפול" ב-15% מן האוכלוסיה הפחות חזקה, נותנים לה כוח ותגבור ולא מגדילים את הפער. זהו הסיכוי היחיד לצמצם את הפער, ולכן משרד החינוך והתרבות החליט לבקש חלופה זו המתמקדת באוכלוסיה החלשה. בתכנית, החלה על 15% האוכלוסיה הפחות מבוססת, מדובר עוד בשנת הלמודים הנוכחית בפילוט בהיקף של 10 מיליון וכעבור שלוש שנים עד להיקף של 420 מיליון שקל.

משרד האוצר קובע למשרד החינוך והתרבות, מהם המקורות הכספיים משם ילקח תקציב הפיתוח. משרד האוצר יכול היה לקחת את כל כספי מפעל הפיס, להביאם למשרד האוצר ואז לתקצב את משרד החינוך ב-1,200 כיתות. במקום זאת משרד האוצר נותן היקף של 800 כיתות לתקציב בנייה ועוד 400 כיתות יתקבלו מהפיס. מפעל הפיס מקבל את מה שמכתיב משרד החינוך והתרבות, שנעשה בתאום עם משרד האוצר. יתכן שפורמלית דירקטוריון מפעל הפיס לא יקבל את המלצות משרד החינוך והתרבות, אך דבר כזה לא קרה עוד. הם גם אינם מתיימרים להיות מומחים גדולים יותר בצרכים מאשר משרד החינוך והתרבות. באופן מעשי תכנית משרד החינוך והתרבות מוכתבת לפיס.

יהודה לנקרי:

מדוע אתה זקוק לסוכן מהסוג הזה? הגיוני יותר שהמדינה תחלק משאבים באופן ישיר ולא דרך מפעל הפיס. האם זה בא לספק את יצרי הדירקטוריון?

בן ציון דל:

אני מוכן לכל סוכן בתנאי שיעזור ושלא יפריע. זה מצב הנמשך שנים ושאינו מפריע לאיש.

יהודה לנקרי:

כמי שמילא חוברות ותכניות במפעל הפיס, לא נתמלאו כל בקשות הרשות המקומית, לדוגמה דחיית תכניות בנייה בבית-הספר, מפני שלא היו משאבים לפיס. צריכים להיות לחצים של ראש רשות כלפי מפעל הפיס וצריכה לשרור ידידות עם יושב-ראש הדירקטוריון. עדיף שמשרד החינוך והתרבות כמשרד ממלכתי יטפל בחובה ממלכתית.

בן ציון דל:

משרד החינוך והתרבות הוא היחידי הקובע את סדרי העדיפויות והוא הקובע למפעל הפיס את תכנית העבודה. יתכן שאתה מתכוון למרכזי פיס קהילתיים.

יהודה לנקרי:

אם ניקח את סוגיית ההצטיינות בבתי-הספר, האם אתה יכול להיות ערב לי בתור ראש רשות שאם אבקש עזרה בנושא זה יינתנו לכך משאבים?

בן ציון דל:

תלוי בקריטריונים. במפעל הפיס יכולה להיות העדפה בכך שראש רשות יקבל משאבים מסויימים שבוע קודם, ולא זה הדבר המשמעותי למשרד החינוך והתרבות.

יהודה לנקרי:

העניין תלוי כולו בזריזות ראש רשות, אם מילא את החוברת בזמן הנדרש. כל התכנית יכולה לרדת לטמיון אם לא הוגשה במועד מסויימים.

בן ציון דל:

כך גם במשרד החינוך והתרבות.

יהודה לנקרי:

בעניין זה אין אנו צריכים להשאיר זאת לענייני פיס או הימורים בטיעונים שהכל למען החינוך.

בן ציון דל:

אכנס לנושא מורים טובים ומורים לא טובים. בעשר השנים האחרונות הוצאו מן המערכת קרוב ל-10,000 מורים לפרישה מוקדמת, רובם המוחלט מתוך כך שעיפה דרכם והם נשחקו. ממוצע הפרישה של עובד הוראה הוא גיל 52. מלבד מערכת הבטחון לא נמצא זאת באף מגזר. אותה כמות פרישה של מורים נבעה מכך, שהמערכת מצאה את הדרכים לשחררם מפרישה מוקדמת בגלל סיבות פדגוגיות. זה הישג בלתי רגיל. הכל תוך הבנה ותוך המנעות מוועדות פריטטיות.

זאב בויס:

אני מכיר מורים שפרשו קודם זמנם. אני מדבר על מורים שמרצונם רצו לפרוש. חלק גדול מהמורים שמבקש לפרוש ומרגיש שמיצה עצמו הם ודאי מורים טובים שהחליטו לפרוש מהמערכת. אני מדבר על מורים שבהגדרה הם מורים פחות טובים.

בן ציון דל:

אם אכן כך היה המצב, שבו המורים שפרשו היו מורים טובים, מעלתי בתפקידי. תפקידי הקודם היה ראש אגף כוח אדם ואני שחררתי את המורים הפחות טובים לפרישה מוקדמת. ברור שבמסגרת של 10,000 מורים היו מורים טובים יותר שניצלו הזדמנות זו, אך המערכת פעלה בצורה מסודרת עם חוות-דעת פדגוגיות. רוב הפורשים פרשו כי עיפה דרכם וחלקם הפכו למטרד במערכת. המדינה היתה צריכה להשקיע עוד אחוזי פרישה ולתת הטבות נוספות כדי שיפרשו מהמערכת.

באשר לתנועות הנוער, הקו שהציג חבר-הכנסת זאב בויס הוא הקו של משרד החינוך והתרבות. יש כאלה הטוענים שתנועות-הנוער מיצו את יכולתן, כלומר הן אינן מסוגלות כיום לגייס יותר חניכים לתנועות-הנוער. העניין התקציבי אינו מונע גיוס חניכים נוספים לשורות תנועות-הנוער.

זאב בויס:

האם המפקד שנעשה לאחרונה לא מוכיח שיש גידול בפעילות תנועות הנוער?

בן ציון דל:

לא בפרופורציה לאוכלוסיה בארץ. אם נשווה את שנות החמשים והששים לשנות התשעים נראה שהשתנו היחסים, כאשר תנועת-נוער אחת גדלה. בנושא כוח-אדם משרד החינוך והתרבות עושה מספיק, למרות שתמיד אפשר לעשות יותר. בשנות החמשים והששים נדרשו שנתיים כדי להכשיר עובד הוראה בישראל. בשנות השבעים והשמונים כבר נדרשו שלוש שנות הכשרה. משנות האלפיים לא יהיה מורה במערכת החינוך שלא עבר הכשרה של ארבע שנות למוד תוך קבלת תואר אקדמי, כאשר שנה רביעית תוקדש להתמחות כפי שמקובל במקצועות אחרים. מאז קיומה של המדינה הכשרת מורים הכפילה עצמה משנתיים לארבע שנים וזה מתבטא גם בשטח. משרד החינוך והתרבות מקיים מערכת חוזים אישיים למורים שמוכנים ללכת לעיירות-פיתוח ולאזורים פחות מבוקשים. מורה יכול להגיע עד לשכר של 1.8% של משרה, אם הוא בא לאותן עיירות ומלמד במקצועות מסויימים כמו אנגלית ומתמטיקה.

היו"ר עמנואל זיסמן:

נושא הדיון לא היה מדיניות הממשלה או משרד החינוך והתרבות. רציתי ללמוד את תקציב משרד החינוך ואבקש לקבל את הדברים שביקשתי במהלך הישיבה בכתב עד יום רביעי. חשוב לי לשמוע את מנכ"ל משרד החינוך והתרבות חוזר על אותם הדגשים בניגוד לפרסומים, לפרשנויות ולהתקפות שהופיעו לגבי החינוך לערכים, לגבי מדע וטכנולוגיה ולגבי יום למודים ארוך. בוועדה החלטנו שאין יום למודים ארוך, אך יחד עם זאת אנו רוצים להגדיל את שעות הלימוד לשכבות חלשות ונזקקות כי אי השוויון במדינת-ישראל הולך ומחריף. ב"אל המעיין" או בחינוך של ש"ס לומדים, נוסעים ואוכלים בחינם. חבר-הכנסת דוד אזולאי שאל אותי, מה עם בקשתו לגבי אבטחת מוסדות "אל המעיין" הלומדים עד שעה 18:00. עניתי לו בשאלה - מה עם המוסדות שלי שלומדים עד שעה 13:00? זאת עובדה שבמדינת-ישראל יש חינוך שהכל חינם ויש חינוך ששם הפערים הכלכליים והחברתיים הולכים וגדלים, ושם רוב רובם של תלמידי מדינת-ישראל. אי אפשר להשלים עם העובדה שמשרד הדתות מתחרה עם משרד החינוך והתרבות בהקצבות לאותו חינוך. הדרך הטובה ביותר היא שמוסדות חינוך במדינת-ישראל יקבלו תקציבים רק ממשרד החינוך והתרבות. לא יתכן שתחת מסווה של בתי-כנסת, של ישיבות או של מוסדות רוחניים ודתיים יועברו תקציבים לחינוך של ש"ס. אני מצד אחד מביע הערכה לגבי אותם מגמות וכיוונים שחזר עליהם המנכ"ל בן ציון דל, אך יחד עם זאת בסך-הכל הגידול עליו דובר הוא גידול של עדכון.

אדי הרשקוביץ:

הגידול הראלי הוא 3.5%.

היו"ר עמנואל זיסמן:

הגידול הראלי הוא אחוז אחד. חלה נסיגה לא בגלל שר החינוך והתרבות. שר החינוך והתרבות עשה מאמץ גדול, רצו לקצץ את תקציבו במיליארד שקל, ב-850 מיליון שקל וב-249 מיליון שקל. הוא גם דיבר איתי אודות הסכום של 125 מיליון שקל, ואמר שהדבר לא יפגע באותם תחומים עליהם דיבר בן ציון דל. זהו הגידול הקטן ביותר בשנים האחרונות. מטרת הדיון היתה ללמוד טוב יותר את התקציב כדי שיהיה לנו קל יותר לדבר על כך במסגרת הדיונים.

תודה רבה, ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 14:50.